

ERBİLLİ MUHAMMED ESAD

(bk. ESAD ERBİLİ).

ERCİŞLİ EMRAH**XVII. yüzyıl saz şairi
ve bir halk hikâyesi kahramanı.**

Emrah'ın doğum ve ölüm tarihleri bilinmediği gibi doğum yeri de tam olarak tesbit edilememiştir. Yakın zamana kadar XIX. yüzyılda yaşamış olan Erzurumlu Emrah ile (ö. 1860 [?]) karıştırılan bu saz şairi, ancak her iki Emrah'ın kendilerine has özelliklerinin ortaya konulmasıyla büyük ölçüde gün ışığına çıkarılmıştır. Emrah'ın hayatıyla ilgili belgelerin sayısı son derece azdır. Hakkında esas olarak doğrudan doğruya kendi şiirlerinden çıkarılan bilgi ile hayatı etrafında sıfahî rivayetlere dayanarak gelişmiş halk hikâyesinden faydalanılabilmektedir.

Ercişli'yi tanıyabilmek için, uzun süre şiirlerinin pek çoğunun mal edildiği Erzurumlu Emrah ile arasındaki önemli birkaç farka dikkat etmek gerekir. Bunlar kısaca şu şekilde gösterilebilir: Gelenek Ercişli'nin bâde içtiğini kabul ederken (bk. AŞIK) Erzurumlu için böyle bir husus söz konusu edilmemiştir. Ercişli'nin okur yazarlığı hakkında bilgi olmamakla beraber şiirlerinin dilinden hareketle fazla bir eğitim görmediği söylenebilir; Erzurumlu Emrah ise devrinin medreselerine devam etmiş ve şiirlerinde âşık şiiri için fazla lügatlı sayılabilecek bir dil kullanmıştır. Ercişli Emrah'ın sadece hece vezniyle şiirler söylemesine karşılık Erzurumlu Emrah aruzla yazmış türlerle de bol örnekler vermiştir. Daha da önemlisi Ercişli'nin şiirlerinde aşk ve sevgi konusu önde gelir; Erzurumlu'da ise bu konu oldukça az yer tutup dinî ve tasavvufî konuların çok daha öne çıktığı görülmür.

1927 yılına kadar hakkındaki bütün bilgiler Erzurumlu Emrah'a mal edilmiş, ancak bu tarihte Ziyaeddin Fahri'nin (Fındıkoğlu) bir tesbiti ikinci bir Emrah'ın varlığını gündeme getirmiştir. Uzun yıllar tartışma konusu olan bu iki Emrah'ın birbirinden kesin çizgilerle ayrılması Ali Saracoğlu, Hikmet Dizdaroğlu, Saim Sakaçoğlu, Muhan Bâli, Fahrettin Kırzioğlu ve Cahit Öztelli gibi araştırmacıların çetşitli yayınlarıyla mümkün olabilmıştır.

Bazı araştırmacılar için onun yaşayıp yaşamadığı bile şüphelidir; kendisini sa-

dece bir hikâye kahramanı olarak kabul edenler de vardır. Ancak eldeki bilgiler Emrah'ın gerçekten yaşadığı görüşüne kesinlik kazandırmıştır. Ali Saracoğlu, XVIII. yüzyıldan kalma bir belgeye dayanarak onun bağlı bulunduğu topluluğu bile ortaya koymaya muvaffak olmuştur. Buna göre Emrah, "Erciş karyesinde yetişmiş, yâr ile bağı yaralı Karakoyunlu âşıklardandır." Fâiz Demiroğlu da aynı görüşlere katılır. Ayrıca 1984 yılında yapılan bir kazıda ona ait olduğu kabul edilen bir mezarda üzerinde "Emrah" adının da yer aldığı bir taşın bulunması, onun gerçekten yaşamış olduğunun en önemli delili olarak gösterilmektedir.

Emrah'ı tanıtan kaynakların başında gelen Emrah ile Selvihan Hikâyesi'nin değişik bölgelerde derlenen varyantları Emrah ve babası hakkında farklı bilgiler vermektedir. Bunlarda adı geçen babası Âşık Ahmed'in nereli olduğu bilinmemektedir. Bazı anlatıcılar onun vatani olarak Tiflis, Gence, Ahlat, Erciş gibi merkezleri sayarlarsa da bazıları onun Erciş'e yerleştiğini nakletmektedir. Hikâyedeki bir kısım olaylardan hareketle Emrah'ın XVI. yüzyılın son çeyreğinde doğmuş olabileceği ileri sürülmekteyse de ölümüyle ilgili olarak herhangi bir tarih verilememektedir. Hikâyede adı "Emrah" şeklinde yer alan şairin isminin ne olduğu da bilinmemektedir. Şiirlerinde ve hayatı etrafındaki hikâyede görülen bu adın yanında başka bir adının olması kuvvetle muhtemeldir.

Kesin tesbiti yapılamayan şiirlerinin çoğunluğunu koşma ve semâi teşkil eder; az sayıda olmakla beraber destanları da vardır. Bütün şiirleri sade bir dille söylenmiştir. Ercişli'nin şiirlerinin söz kadrosunda daha çok bölge ağızıyla ilgili ke-

limeler yer almaktadır. Ercişli'ye ait şiirlerin onun gibi sade bir dil kullanan diğer âşıkların şiirleriyle karışmasını tabii karşılamak gerekir. Kerem Dede ve Karacaoğlan bunlardan ikisidir. Erzurumlu Emrah'a mal edilen şiirleri de ayrı bir yekün tutar. Aruz vezniyle yazılmış şiiri bulunmayan Ercişli Emrah'ın bütün şiirleri sanat gösterme endişesinden ve anlaşılmayacak taraflar taşımaktan uzaktır. İmajları halkın kullandığı benzetmelere dayanır. Emrah sınırlı bir kelime dağarcığı ile çok şey söylemeyi başarmış, Anadolu insanının ruhundan kopan temiz duyguları ifade edebilmiştir. Şiirlerinin pek çoğunda maddî aşkı dile getirir.

Onun yaşadığı aşk macerası etrafında meydana gelen Emrah ile Selvihan Hikâyesi Türk halk hikâyeleri içinde en sevilenlerin başında yer alır. Pek çok şiirle süslenen ve sağlam bir yapısı olan bu yaygın halk hikâyesi üzerinde Muhan Bâli tarafından bir çalışma yapılmış, Ercişli Emrah'ın hayatı ve şiirleri üzerinde de Saim Sakaçoğlu etrafli bir inceleme yapılmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

- Ziyaeddin Fahri [Fındıkoğlu], *Erzurum Şairleri*, İstanbul 1927, s. 71; Muhan Bâli, *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi: Varyantların Tesbiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemli*, Ankara 1973; Cahit Öztelli, "Erzurumlu Emrah'a Mal Edilen Şiirler", *Folklor Araştırmaları Kurumu Yıllığı*, Ankara 1975, s. 44-76; a.m.f., "Ercişli Emrah Üzerine Çalışmalar", *TFA*, (1977), s. 161-190; Ali Saracoğlu, "Türk Halk Şiirinde Ercişli Emrah Gerçeği ve Emrah ile Selvihan Hikâyesi", *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi (Bildiriler)*, Ankara 1976, II, 295-319; a.m.f., "Bir Eser ve Bir Şahsiyet: Ercişli Emrah Meselesi", *Vakit*, sy. 10.391, İstanbul 14 Eylül 1946; Saim Sakaçoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1987; a.m.f., "Türk Saz Şiiri", *TDL*, sy. 445-450 (1989), s. 143-145, 205; Fâiz Demiroğlu, "Ercişli Emrah", *Köy Postası*, sy. 3, İstanbul 1953, s. 15-40; Fahrettin Kırzioğlu, "H. 1230-1255 Yazması Bir Erzurum Cöngündeki Atasözleri ve Halk Şairleri", *TFA*, XII/238 (1969), s. 5285-5287; Hikmet Dizdaroğlu, "İki Adaş Saz Şairi: Ercişli Emrah-Erzurumlu Emrah", *TF*, sy. 11 (1980), s. 3-5; sy. 12 (1980), s. 3-5; Hayrettin İvgin, "Ercişli Emrah'ın Şâhidesi (Hece Taşı) Bulundu", *TFA*, (1985), II, 83-91.

SAİM SAKAOĞLU

ERCÜMEND EKREM TALU

(1888-1956)

**Mizah yazarı,
romancı ve gazeteci.**

İstanbul'da İstinye'de doğdu. Tanzi-mat'tan sonraki Türk edebiyatının tanınmış simalarından Recâizâde Mahmud Ekrem'in oğludur. Galata Sarayı Mekteb-i

Ercişli Emrah'ın Erciş'te ortaya çıkarılan mezar taşının çizimi (TFA, II, 90)